

עין משפט
נר מצוה

קִיץ א ב ג מ"י פ"ו מהל' זמירה ומתנה הל' ט ועי' במ"מ סנה ענין פס טו"ש"ע אה"ע סי' קו סעיף א':

קיד ד מ"י שם הלכה י טו"ש"ע שם סי' כ"ז:

רבינו גרשום

ומקולי כתובה שנו כאן. דכולהו הני תנאי מקילין בכתובה וכולהו הני תנאי סבירי אע"ג דלא קבלה עליה קבול גמור אותה קרקע אפי' הכי אברה כתובתה: מכלל דתיק סבר כתיבה וקבלה מעליא בעי וכי תימא כולה, הא משנה דתנן התם ר' יוסי היא ומשום הכי דסגרי הוה ליה למימר כתב לה אף על פי שלא קבלה דהוי חידוש יותר ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן הוה אמיא כתיבה עליה כו'. אלא דלאו כולה ר' יוסי היא ואני הדר קושיין לדוכתה דאמרי' לעיל מכלל דתיק כתיבה וקבלה מעליא בעי וקשיא לתלויה דאמרי דלא בעינן קבלה מעליא לדברי הכל: כיון שעשאה שותף בין הבנים. דבהוי כתיבה נכסיו לבניו כתב לה קרקע כל שהיא וקבלה עליה אברה ככתובתה: בעי רבא בבריאי. אי כתב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהווא מהו. מי אמרין שכיב מרע הוא ידיעה דלית ליה נכסים אחרים לחוד מההיא קרקע קא מחלה על אותו קרקע אבל דביראי לא מחלה דסברה הדר קני נכסים אחרים ועצינא לגמבא כולה מיניה או מיוורשין. או דלמא השתא מיהת הא לית נכסים ומחלה מכל וכל תיקו: ההוא דההא אמר תרתי ברתא אית לי ואמר פלגא מנכסי לחורא ברתא ופלגא לאידך ותילתא לאינתת בפרי כי האי גזונא מאי. מי אמרין הואיל דלא יתיב לה בגוף של קרקע לא אברה כותובתה או דלמא לא שניא: מי דמי התם הויא דהווא הקנה לה דקל חר לפירותיו מקנה לה בגופא דארעא דהא דקל כגופא דארעא הוא הכא תילתא לאיתת בפירי פירא בעלמא הוא א' כלומר מטלטלי לא אמינא דודאי לא איברה כותובתה: תלתא. בריא הוה תלתא לברת ותלתא לברת. היא מחלק להן גוף הקרקע: שכיבא חדא מבגתיה. בחיי אבוח: סבר רב פסא למימר. לית להא איתתא אלא דמעיקרא אע"ג דהדר קנה בעלה שירש

^[א] נראה דל"ל אמר ליה מטלטלי לא אמיתא וכי.

קלב:

מבבב
דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי.
ובקבלה גרידא מנ"י למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ואס תאמר מנא ליה דבעי תרוייהו דלמא דכתיבה גרידא סגי וי"ל דאס כן מאי אע"פ דקאמר ר' יוסי דמשמע שצא להקל על דברי תנא קמא דהא קבלה עדיפא מכתיבה וא"כ רבי יוסי מחמיר טפי^[א]

אלא ודאי ת"ק תרוייהו בעי וקשה דאי קבלה עדיפא מכתיבה אמאי אילטרין ר' יהודה למימר היתה שם ולא קבלה כיון דאמר קבלה ולא היתה שם ורשב"ם נמי שפירש דרצ נחמן כשמואל אלב ששמואל אליצא דרבנן ורב נחמן אליצא דר' יוסי קאמר דמהניא כתיבה לחודה בלא קבלה^[ב] אס כן אמאי נקט רבי יוסי קבלה אע"פ שלא כתב לה הוה ליה למימר כתב לה אף על פי שלא קבלה דהוי חידוש יותר ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן הוה אמיא שפיר ודייק ^[ג] מנא קמא כתיבה וקבלה בעי דאי מהניא כתיבה גרידא מאי אף על פי דקאמר רבי יוסי דמשמע דאמא להקל הלא הן שוין: עילמא

קני או דלמא יהשתא מיהת לית ליה תיקו ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתת בפירי איקלע רב נחמן לסורא עול לגבי רב חסדא אמר ליה כי האי גזונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל יאפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אברה כותובתה אמר ליה אימור דאמר שמואל התם דאקני לה בגופה דארעא הכא פירא ^[ד] הוא אמר ליה ימטלטלי קא אמרת ^[ה] מוטלטלי ודיאי לא קא אמינא ההוא דאמר להו תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת שכיבא חדא מבגתיה סבר רב פפי למימר לא שקלא אלא תלתא אמר

אמר רבי יהודה אימתי כו'.
דברי תנא קמא אמתא רבי יהודה לפרושי בצרייתא היכי דמי האי כתב לה קרקע כל שהוא דקאמר ת"ק אצדה כתובתה ומוקי לה ר' יהודה דצליכא קבלה והיתה שם בשעה שחלק לבניו דכיון דהיתה שם וקיצלה חזקה אין אדם רוצה שנותנין ממנוז פניו ומחזיק את המתנה לקיימה אא"כ עושה בלב שלם וכדאמר בסנהדרין ^[דף כה.] אימתי דרבי יהודה לפרש דברי רבנן: **אבל היסה שם ולא קינלה עליה.**
אלא היתה שותקת: **קינלה עליה ולא היסה שם.**
מנ"י למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. אלמא מדרבי יהודה שמעינן דת"ק כתיבה וקבלה בעי: **שותף בין הבנים.**
שכתב לה נמי קרקע כל שהוא מחלה ולא מאכרינן לכל הני כחות דאמרי הנך אמוראי לעיל אלב ככתיבה בעלמא אצדה כו' יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה. ומאמתי במשניות רבינו שלמה זקני זי"ל דרב נחמן קאי בשביט שמואל רבו דאוקמה ^[נ"א] במחלק לפניה והיא שותקת ואע"ג דאותצייניה לעיל ה"מ משום דת"ק קבלה נמי בעי מיהו לרבי יוסי דסגר דסגי ליה בחדא ככתיבה בלא קבלה איכא למיפרך נמי דלעילוי משום דכתב לה קרקע כל שהוא אצדה כתובתה ופרך לשנויי לרבי יוסי במחלק לפניה והיא שותקת ורב נחמן כו' יוסי ס"ל דסגי ליה או ככתיבה או בקבלה וכיון דמחלק לפניה והיא שותקת לפיכך מוחלת שהרי עשאה שותף לחלקה חלק בפני עצמה בין הבנים ומיגו דמשיבא ליה כאחד מצניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרנא לו ומוחלת מעצבוד מן הנכסים ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אמתא: **בבבבא היאך.**
בריא שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ועשאה שותף בין הבנים מי אצדה כתובתה או לא מי אמרינן בשכ"מ הוא דאצדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו דהא ידיעה דלית ליה נכסים יותר וגם לא יהיו לו עוד שהרי ימות והלכך הוה לה לערער במתנה זו וכיון דשתקה ודאי נתרנית וקנו אלב בצריא לפיכך שותקת סברה הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם כדכתיב בשטר הכתובה ודעתיד אנא למיקני ומה לי להכעיסו וכעשו עד שאראה אס יקנה עוד נכסים וכיון דמשום הכי שתקה לא אצדה שעבוד כתובתה מהני נכסי ומטרופ מהן היום או למחר: או **דלמא השסא מיהא הא ליש ליה.**
ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני וכיון דלא מסקא אדעתה היה לה למחות אלב ודאי מדאשתיקא אודיי אודיא ליה ונתרנית וגמרה ומחלה להו שעבודה ומיהו אס יצואו לו נכסים היום ולמחר תגבה מהן דלנקמן ^[קג.] שהרי חוב כתובתה לא מחלה אלב שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה והאני מחילה דידה דלא מטרופ עוד מהן כן נראה צעיי ועיקר דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מינייהו דלנקמן. ואית דמפרשי דמצביא א' אי גביא מנכסים דקני למחר או לא וטעות דמילתא דמיפשטא לקמן ^[זס] לרב כהנא לאו אורחא דגמרא למימר מיקו והכי הוה ליה למימר מילתא דמצביא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא דהואל דאמר להו תילתא לברת כו' דלנקמן דכה"ג אמר צפ' הגזל עזים ^[צ"ק קה:] צעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כו' מילתא דמיצביא ליה לרבא פשיטא ליה לרבא דאמר רבה שורי גגנת כו': **הסווא.**
שכיב מרע: **דאמר להו פלגא לברת כו'.**
שמי צנות היו וחלק להן כל נכסיו מקרקעי ותילתא דפירי נתן לאשתו. קס"ד השתא פירות מחוזרין ולקמיה מוקי לה בתלושין: **כה"ג.**
דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלב פירות מאי מי מחלה שעבוד שיש לה על הנהו מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הצנות בחלוקת הפירות שהצנות נטלו שני חלקים והיא חלק שלישי או לא הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע ותחזור ומטרופ מותר הכתובה מן הצנות ומיהו כל כתובתה לא תחזור ומטרופ דהני פירות חשבינן לה ככתובתה כדאמרין לקמן בפירקין ^[דף קלח.] תנו מאמיס וזו לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה ומפרשין התם דמשום לישנא יתירא דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה ידה על העליונה שאס אותן מאמיס הוו יותר נוטלתן ככתובתה ואס כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל: **אלא דקל אחד.**
לאכול פירותיו עד שייצב האילן ושוב אין לה בקרקע כלום והיינו דבר שצא לעולם אפי' לרבנן דפליגי אדר"מ דהא אקני לה בגוף האילן: **אצדה כתובתה.**
שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע דהא יניקת קרקע אקני לה וה"ה לפירות מחוזרין והאי דקאמר אילן לפירותיו לא למעט פירות מחוזרין בלא אילן אלב רבותא הוא דאע"ג דגוף האילן אינו שלה לכשייצב והשתא לית ציה פרי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוזרין לקרקע: **והכא פירא בעלמא א'.**
דהא פירות תלושין מיצעי לן: **מטלטלי לא קאמינא.**
דאצדה בכך דודאי לא אצדה כתובתה דלא חשיבי לה ובמתני' קמני קרקע כל שהוא ולא מטלטלי אבל הייתי סבור דמחוזרין בעית מינאי: **ההוא.**
ש"מ: **דאמר להו תילתא לברת ותילתא לנסי השניה ותילתא לנאשמי.**
דהיינו עשאה שותף בין הצנות ומן הדין אצדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות שהרי מחלה להו שעבודה ולא מטרופ עוד מחוב כתובתה כלום אלב אס כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה ואיתרמי מילתא דלא קנה נכסים אחרים אלב מהני נכסים עצמן חזר וקנה דשכיבא חדא מצגתא בחיי וחזר וירשה שהאב יורש את בתו: **סבר רב פפי למימר.**
לית לה לאיתתא אלב תילתא דיהב לה בעלה דמהא תילתא דחזר וקנה לית לה מידי שהרי לא ממקום אחר צא לידו אלב מאותן נכסים עצמן של צנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם והלכך לא הדרי משעבדי לה:

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

ומקולי כתובה שנו כאן.
אכולהו קאי דשאר בעלי חוזין לא אצדו בכך עד שיאמרו צפירוש אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו אבל ככתובה הקלו כדאקילו גבה נמי לענין זיבורית וכדמפרש טעמא בכמוצות ^[דף פו.] דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא

דניחא לה בכל דהו כדריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל שאר בעל חוב שעושה טובה ללווה לא מקילינן גביה דבשביל שהוא עושה טובה אין לו לאצד צחנס: ה"ג **סנ רבי יוסי אומר אס קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אצדה כתובתה.**
וסיפא דהך היא צמס' פאה. כתב לה אע"פ שלא קיצלה לא גרסינן. קבלה עליה שמחלה להם השעבוד צפירוש: **מכלל.**
דשמעיה רבי יוסי לת"ק דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה דאס איתא דכתיבה לחוד קאמר הכי הוה ליה לרבי יוסי למימר אף על פי שכתב לה לא אצדה כתובה אלב אס כן קיצלה עליה וקשיא לכל הני דלעיל דמוקי למילתיה בשותקת שלא נתרנית צפירוש דהכי הוה ליה לתרוי' הכא צמאי עסקינן בשקיצלה עם הכתיבה דיקא נמי דקמני סיפא רבי יוסי אומר כו': **וכי תימא כולה ר' יוסי היא.**
ואשמעינן רישא דככתיבת קרקע כל שהוא לחוד אצדה כתובתה ואשמועי' נמי בסיפא דאס קבלה אע"פ שלא כתב לה אצדה כתובה דאז הא או הא צעי ומשום דככתיבה לחוד מיירי רישא אינצטריכו לתרוי' מה שחירו:

מסורת הש"ס

^[א] נכתובות קי' כבודות נב'.,
^[ב] פאה פ"ג מ"ו.,

הגהות הב"ח

^[א] גמ' הכא פירא בעלמא הוא: ^[ב] שם מטלטלי ודאי. י"ב ע"י פ' מי שמת דף ק"י: ^[ג] רשב"ם ד"ה או דלמא וכו' דמוצעתא ליה א': ^[ד] ד"ח והכא פירא בעלמא הוא דהא: ^[ה] תוס' ד"ה מכלל וכו' ודיק דתנא קמא:

מוסף רש"י

ומקולי כתובה שנו כאן. כאן הקלו בכמוה וזו אמת מקולי כתובה (כתובות קי' כבודות נב.).

מוסף תוספות

א. וליכא למימר דלת"ק מחניא כתיבה בלא קבלה אבל קבלה בלא כתיבה לא מחניא ואתי ר' יוסי למימר דקבלה בלא כתיבה נמי מחניא, דמלתא דפשיטא היא דקבלה עדיפא מכתיבה. שטמ"ק צסס מוס' הא"ש. כי יותר יש הוכחה וגילוי דעת על המחילה במה שכתבה ונתרצית בנתינת הנכסים לבניו מן הכתיבה שכותב לה קרקע כל שהוא והיא שותקת על החילוק. רבינו יונה.
ב. ומנא ליה לרשב"ם דכתיבה לחודה מחניא לר' יוסי דהא לא שמעינן ליה אלא בקבלה דעריפא טפי. שטמ"ק צסס מוס' הא"ש.

^[א]